

Argipäeva kirjamine – Muhu kirisukad ERMi osalussalis

Katrin Alekand

Kui Muhu sukade näitus 2019. aastal konkursi „Tee ise näitus” võitjaks tuli, võis mõneltki poolt kuulda pisut iroonilisi kommentaare, et – noh, eks me siin oleme jah selline kappade ja käpikute kogu, nüüd siis vaja sokid ka kõik välja laotada... Iroonia oli asjatu.

Selliseks pillavaks värvipeoks, mustrikülluseks ja silmailuks, mille ligi sadakond naist kokku kodusid, ei olnud ilmselt keegi päris valmis. Lisaks Kudujate Koopiaklubi 80 sukale on vitriinides väljas ka peaaegu kõik Eesti muuseumide kogudes leiduvad Muhu kirisukad, lisaks mõned erakogudest pärit sukad. Näitusel ei ole mitte ühtegi ühesugust sukka. Ning koopiaklubilastegi töödest on vaid loetud sukad täpselt mõne vana suka koopiad. Eelkõige on viduseaegu kootud midagi oma rõõmuks ja eneseväljenduseks, mahtudes küll kirisuka raamesse, aga igas kiritriibus oma äranägemise järgi toimetades, mustreid oma meeleheaks kokku klapitades ja värvidega mängides.

Eestis on ilmselt kõik naised vähemalt ühe paari sokke kudunud – siis, kui koolis sokikudumist õpetati. Koolilaps „päaseb” tänapäeval jämedama vil-lase või akrüüllõnga ja nr 2–3 varrastega, mille puhul Muhu sukale eriomane 160–180 silmusega sukaring annaks tulemuseks väiksemal juhul mütsi, aga võib-olla isegi tihkemat sorti vesti. Aga mingi väike tehniline arusaam kudumisest on kõigil, miska võib elevust tekitada ühel hetkel saabuv taipamine, et Muhu kirisukk kooti vastavalt paremale ja pahemale jalale ning see on varbaosas kenasti näha. Sealjuures tuli jalavalik ära otsustada kohe kudumise alguses juba paari esimese mustrireaga. Reavahetus nimelt peab jooksma sääre seest ja soovitatav muidugi on, et see oleks võimalikult vähe märgatav. Reavahetuse kohta peidetakse ära ka kõik lõngaotsad, mis tähendab peale suka lõpuni kudumist veel omajagu tööd.

On omamoodi tore mõelda, et Koopiaklubi peab lisaks kirisukkade tege-misele elus veel ühte toredat tava – kooskudumist. Muhu saarel on seda nime-tatud *vidussepidamiseks* – ühe küla naised tulid ühte peresse kokku ja kudu-sid koos, nii vahetati uudiseid, lauldi, lahutati meelt juttude ning lauludega, tõenäoliselt jagati ka nõkse ja nippe. Ühe pere on tänapäeval asendanud sot-siaalmeedia ning infotehnoloogilised võimalused. Sümbolne üheperetuba

Foto 1. Julgem näitusekülastaja võib ka ise kirjavardad kätte võtta. Anu Ansu foto.

on Koopiaklubil Facebook'is, *vidussepidamist* aitavad läbi viia internet ning arvuti. Seltsis on ikka segasem ja ega ole väga vahet, kus ilmanurgas keegi parasjagu on. Oluline on lasta varrastel käia, sest niisama passiivseid liikmeid Koopiaklubil ei ole. Enam kui 200 liikmest võttis 2018. aastal välja hõigatud sukakudumisest osa 70 ja mitmel kuduajal lendas varraste alt enam kui üks sukapaar.

Näituse üsna lakooniline kujundus – fototapeet seinal selle külge riputatud sukkadega, filmiekraanid suka tegemise ja sukategijate lugudega ning museaalide vitriin annavad Muhu sukka värvimõllule hea rahuliku tausta. Põrandal on puslevormis sukad, mille iga triip käib lahti ning kes pinkidel olevast korvist poolikut sukka kududa ei julge, saab mustreid sobitades ka puslevormis lihtsama suka valmis teha.

Seinal vaatavad fotoreana külastajale silma kudujad – kehaks kunagise Muhu saare Pallasmaa küla Tüi talu perenaine, kes aidauksel istudes sukka koob ja keda koopiakudujad omakeskis Nänneks kutsuvad, näppude vahel sukk ning üle varraste vaatamas kuduja nägu. Nii on Nänn kui traditsiooni-kandja ja pärandaja, omamoodi ka sukakudumise raamistaja ja taust. Kui sümboli võtmes edasi mõelda, siis kannavad ja koovad Koopiaklubi naised Nännedena edasi nii kirisuka tehnikat ja teadmisi, koostegutsemisega *vidussepidamise* kommet, aga ka kunagist suhtumist: sukakudumisel on asjad, mis peavad olema, sest ilma selleta ei ole Muhu sukk Muhu sukk (sukatriipudes tulitav oranž, hingemattvev *kiperootsa* ja tummiselt mahlane küps kirsipunane),

aga täpselt samasugust sukka, nagu juba nähtud, ei võtnud ükski naine teha. Sukk pidi ikka parem ja uhkem olema kui teistel ning mustrivalikul oli määrav kujundite ilu. Täpse koo-
pia kudumine on kunsttükk omaette, aga kududa vabalt ja mõnuga päris omaenda Muhu sukka, see on ikkagi puhas lust ja rõõm. Nii lisandubki pärimusse isikupära, loomingulisus ja kordumatus. Näiteks klassikaline Muhu kärbes on esindatud väga mitmel moel, klassikaliste argitiibade ja vägagi uhkete pidutiibadega, olemas on ka uhkete tunnaldega sikk ning mitut masti liblikaid. Lisaks motiivide passitamisele omale meelepäraseks (tundub, et sukakudujate seas on palju kassiarmastajaid), võib mustrimotiividest leida ka lugu-
sid kuduja kohta, olgu see siis nimi või erialavihje, hobi poolelioleva kudumistööna, isa purjekas, vihjeid perele või muhulastele kui rannarahvale, meeles on siiani saabumata valge laev. Viimased rõhuasetused pannakse paika silmamistehnikas – nii antakse väändikele viimane lihv ja tuuakse kuduja jaoks oluline detail uhkemalt esile.

Näitusel näha olevate kirevate kiritriipudega sukade kudumise mood kestis Muhus kokku umbkaudu 30 aastat – 19. sajandi päris lõpust 20. sajandi esimeste aastakümneteni. See on suhteliselt lühike periood ning on imetlusväärne, et sellest ajast on alles sedavõrd kaunis valik sukki. Muhu sukade uhke välimus tegi need vanavarakorrajate hulgas väga populaarseks, taheti ju muuseumile ikkagi erilist ja ilusat saada, aga kui möödunud sajandi alguses ERMi tarvis esemeid koguti, olid kirisukad Muhu naistel aktiivses kasutuses, mistõttu neid väga hea meelega ära ei antud. Iga Muhus kootud sukapaar oli isesugune ning kahte sarnast sukapaari vaevalt et leidis. See oli kudu-
jale ikkagi uhkuse ja au asi, teha oma sukad uhkemad ja värvid välkavamad kui naabril. Korduda võisid küll mõned mustrimotiivid, aga värvilahendused ja mustrite paigutus on siiski väga erinevad. Nii võib ka vitriinidesse paigutatud originaalsukkade juures märgata julgust ja isikupära, millega kuduja

Foto 2. Muhu sukad kodus Anu Kabur. Anu Pingi foto.

oma võimalustest, tehnilistest oskustest ning meelepärastest muistest aimu andis. On see siis neolõngade julge kasutamine sääreosa põhitriipudes või nende peitmine soonikuossa, moodi tulnud uustehnika – heegeldamise – sujuv sukasäärde kaasamine või isegi tõmbliku sisesäärde peitmine. Pidi sukk ju hästi ja tihkelt ümber sääre istuma. Ja kui kedagi paneb imestama sääreosa laius – ega too polnud alati loomupärast. Kui naisel ikka polnud *kadagaväo siari*, siis pidi sukk seda järgi aimama. Naistest, kel *kindrad kut kirjavardad*, ei peetud väga. Ja kus sa siis hädaga pääsed.

Näituse üks suur lisaväärtus on nii-öelda eluskudumine – terve näituse aja käivad Koopiaklubi naised, külakorda ja priist tahtest, laupäeviti näitusel istumas, koovad usinalt oma järgmisi sukki ja vastavad huviliste küsimustele, räägivad näituseks valmistumise lugusid ning oskavad nõuga abiks olla. Kõrvalt on väga tore vaadata, kui elav on külastajate huvi ja milline mõnus suhtlemine tekib. Ja on soe kuulda, millise lugupidamise, imetluse ja sooju- sega nad suhtuvad Anu Pinki, kes selle näituse algatas ja kokku pani.

Teine lisaväärtus on muidugi näituse kataloog – sisukas, nett ja nägus. Hea mälestuseks osta ja miks mitte mõnele heale sõbrale, kes ehk ise näitusele ei saa, ka kinkida.

Praktilise meelega inimene tahab lõpuks teada – mis see sukapaar siis ka maksab? Ma väga loodan, et see näitus aitab teadvustada eheda käsitöö väärtust, selle kvaliteeti ning meistritel küsida selle eest ka õiglast hinda. Kui palju maksab 160 või 200 tundi Sinu elust?

Katrin Alekand (s 1975) on väikeettevõtja, hennaspetsialist ja -entusiast ning vabakutseline giid. Magistrikraad Tartu Ülikooli semiootika ja kultuuriteooria erialalt (2008) kehamuutmistehnikate ning henna kasutamise teemal. OÜ Hennaserai asutaja ja juht, koolitaja ning hennakunstnik. Alates 2016. aastast Eesti Rahva Muuseumi atesteeritud giid.

Everyday patterns – the exhibition of Muhu colourwork stockings in the participation hall of the Estonian National Museum

Abstract

The fashion of knitting colourwork stockings lasted in Muhu for about 30 years – from the end of the 19th century to the first decades of the 20th century. This is a relatively short period and it is astonishing that such a beautiful and unique collection of stockings has been preserved from that time.

Evidently no one expected such a lavish party of colours, abundance of patterns and beauty, to be made by a hundred knitting women. No stocking at the exhibition is the same. And the members of the Knitters' reproduction club have made exact copies only of some selected old stockings. A row of photos of knitters on the wall look down at the visitor – the body of each knitter belongs in fact to the lady of Tüü farm in Pallasmaa village, Muhu Island, who is sitting on the doorway of the storehouse and knitting a stocking; the knitters of the Knitters' club call her Nänn. She has a stocking in between her fingers, but the faces looking at you over the knitting needles belong to the knitters. The stockings knitted for the exhibition have added personality, creativity and uniqueness to the heritage.

Muhu colourwork stockings were knitted individually for the right and the left foot and that can be clearly seen in the part of toes. The choice of foot had to be decided upon the beginning of knitting with the first pattern rows. The next row starts inside the shin part and it is recommended to hide it away and make it least visible. The thread ends are hidden in between the rows, which mean a lot of extra work after the stocking is ready.

It is nice to think that the Knitters' club, besides keeping alive the tradition of colourwork knitted sock, has preserved another nice tradition – co-knitting. The symbolic one-family room is in the Facebook of the Knitters' reproduction club, so the internet and a computer help to preserve the tradition of twilight practice called "vidussepidamine". One additional value of the exhibition is knitting live, which means that during the entire time the exhibition is open the members of the Knitters' club go and sit and knit at the exhibition on Saturdays, busily knitting their next stockings and answering any questions visitors may have. Another value added is the catalogue of the exhibition – comprehensive in coverage and good to look at.

A practical person would like to know how much a pair of stockings costs? How much do 160 or 200 hours of your life cost?